

נשי עשו

Esav's Wives

לע"ג ליבא ביילע בת משה ז"ל

(1) בראשית ד, ט-כג

(יט) ויקח-לו לְמֶדֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ: (כ) וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת-יִבְלָה הוּא הִיָּה אָבִי יִשָּׁב אָהֵל וּמִקְנָה:
 (כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הִיָּה אָבִי כָּל-תַּפֵּשׁ כְּגֹדַר וְעֹגֵב: (כב) וַצִּלְהָ גַם-הָיָה יִלְדָה אֶת-תּוֹבֵל קִנְיָן לְטִישׁ בְּלַחֲרֹשׁ נַחֲשֶׁת וּבְרוּל
 וְאַחֲזֵת תּוֹבֵל-קִנְיָן נַעֲמָה: (כג) וַיֹּאמֶר לְמֶדֶךְ לְנָשָׁיו עֵדָה וַצִּלְהָ שְׁמַעַן קוֹלֵי נָשִׁי לְמֶדֶךְ הָאֲזֹנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרָגְתִּי לְפָצְעֵי וַיֵּלֶד
 לְחַבְרָתִי:

(2) בראשית כא, כא

וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר פָּאֲרָן וַתִּקַּח-לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֲרִץ מִצְרַיִם:

(3) בראשית כב, כ-כד

(כ) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֵד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מִלְּפָנָי גַם-הוּא בְנִים לְנַחֲזֹר אַחִיךָ: (כא) אֶת-עֵוִץ בְּכָדוֹ וְאֶת-
 בִּזּוֹ אַחִיו וְאֶת-קְמוּאֵל אָבִי אָדָם: (כב) וְאֶת-כְּשָׁד וְאֶת-חִזּוֹ וְאֶת-פְּלֹדֶשׁ וְאֶת-יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל: (כג) וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת-דְּבִקָּה
 שְׁמִנָּה אֵלֶּה יִלְדָה מִלְּפָנָי לְנַחֲזֹר אַחִי אַבְרָהָם: (כד) וּפְלִיגֶשׁוֹ וְשָׁמָה רְאוּמָה וַתֵּלֶד גַם-הוּא אֶת-טַבַּח וְאֶת-גַּחֶם וְאֶת-תַּחַשׁ
 וְאֶת-מַעֲכָה:

(4) בראשית כה, א-ו

(א) וַיִּסְף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָה קְטוּרָה: (ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זְמֶרְדָּן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מֶדְיָן וְאֶת-מוֹדִיָן וְאֶת-יִשְׁבָּק וְאֶת-שׁוּחַ: (ג)
 וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שִׁבְאָה וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ אֲשׁוּרִים וְלְטוּשִׁים וְלְאֲמִים: (ד) וּבְנֵי מֶדְיָן עֵיפָה וְעִפְרָן וְחַנֹּךְ וְאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל-
 אֵלֶּה בְנֵי קְטוּרָה: (ה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק: (ו) וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֶם
 מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֵנּוּ חַי קְדָמָה אֶל-אֲרִץ קְדָם:

(5) בראשית כה, יב-יח

(יב) וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אַבְרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָה הָגָר הַמִּצְרַיִת שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: (יג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל
 בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדוֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִית וְקֶדְר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: (יד) וּמִשְׁמַעַן וְדוּמָה וּמִשָּׂא: (טו) חֶדְד וְתִימָא יְטוֹר נְפִישׁ
 וְקַדְמָה: (טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחֻצְרוֹתָם וּבְטִירוֹתָם שְׁנֵים-עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם: (יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי
 יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וְשְׁלֹשִׁים שְׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיְגֹעַ וַיָּמָת וַאֲסָף אֶל-עַמּוּי: (יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
 מִצְרַיִם בְּאֶכָּה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָּל-אָחִיו נָפֵל:

(6) בראשית כה, כ

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתוֹ אֶת־דְּבָקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֹן אַרְס אֲחֹת לִבְן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

(7) בראשית כו, לד-לה

(לד) וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאָרִי הַחֲתָנִי וְאֶת־פְּשִׁמְתַת בַּת־אֵילָן הַחֲתָנִי: (לה) וַתְּהִינן מִרְתֵּי רֹחַ לְיִצְחָק וּלְדְבָקָה:

(8) בראשית כח, ח-ט

(ח) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ בֶן־רְעוּת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו: (ט) וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־מַחְלַתוֹ בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבָרָהָם אֲחֹת נְבִיּוֹת עַל־נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה:

(9) בראשית לו, א-ה

(א) וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדוּם: (ב) עֲשׂוֹ לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַּת־אֵילָן הַחֲתָנִי וְאֶת־אֱהֻלִּיבְמָה בַּת־עֵנָה בַּת־צִבְעוֹן הַחֲתָנִי: (ג) וְאֶת־בְּשִׁמְתַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחֹת נְבִיּוֹת: (ד) וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֲשׂוֹ אֶת־אֵלִיפַז וּבְשִׁמְתַת יֵלְדָה אֶת־דְּעוּאֵל: (ה) וְאֱהֻלִּיבְמָה יֵלְדָה אֶת־עִישׁ יַעֲוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קָרַח אֵלֶּה בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲשֶׁר יֵלְדוּלוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

Questions:

- 1) Why does עשו marry two women when he reaches 40? Neither אברהם nor his father were polygamous.
- 2) When he realizes that his parents are embittered due to his choice of wives, why does he add a third wife from kin?
- 3) Why are these two brides a source of bitterness to רבקה and יצחק?
- 4) How do we account for the new identities of his wives in עשו תולדות (source #9)?

(10) רש"י בראשית ל"ו:ב

(ב) עדה בת אלון – היא בשמת בת אלון, ונקראת בשמת על שם בשמים שהיתה מקטרת לעבודה זרה.
 אהליבמה – היא יהודית, אותו רשע כינה שמה יהודית, לומר: שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו
 (ג) בשמת בת ישמעאל – ולהלן קורא לה: מחלת. מצאתי בהגדה מדרש ספר שמואל (מדרש שמואל פרק י"ז): שלשה מוחלין על כל עוונותיהם: גר משמתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה. ולמד הטעם מיכן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עוונותיו.

(11) לקח טוב בראשית ל"ו:ב

כי עדה בת אלון היא בשמת בת אלון. ואהליבמה בת ענה היא אהליבמה בת בארי. כי עין ובאר אחד היא. בשמת בת ישמעאל. היא מחלת בת ישמעאל.

(12) רד"ק בראשית ל"ו:ב-ג

עשו – לא זכרן בשמות שזכרן מתחלה, כי שני שמות היו לכל אחת מהן, והרבה נמצאים במקרא כזה. וכן צבעון – זכרו למעלה בשם בארי. וכן בשמת – ולמעלה זכרה: מחלת.

(13) רשב"ם בראשית ל"ו:ב

(ב) עשו לקח את נשיו מבנות כנען – המדקדק יתן לב כי בפרשה ראשונה של תולדות יצחק נאמר יהודית בת בארי החתי, בשמת בת אלון החתי, מחלת בת ישמעאל, ובפרשה זו לא הוזכר בת בארי כלל, לא שמה ולא שם אביה, אבל {אלון} וישמעאל אביהן של שתי נשיו הראשונות הוזכרו, שהוחלפו שמות הבנות כאשר מצינו בכמה מקומות. בשמת בת אלון נקראת כאן עדה בת אלון, ומחלת בת ישמעאל נקראת כאן בשמת. **לכן יש לומר יהודית בת בארי מתה בלא בנים**, אבל בת אלון ובת ישמעאל היו להם בנים המפורשים כאן. ואהליבמה בת ענה בת צבעון החיי לקח אחרי כן, אחר שהלך לו לשבת בהר שעיר ונתחתן בבני שעיר החו {ר}י, ככתוב לפנינו: כי אהליבמה היתה בת ענה בן צבעון בן שעיר החורי, וגם תמנע פילגש אליפז כתובה שם בבני שעיר. ולפי שאהליבמה אשתו אחרונה היתה, לפיכך מזכיר אותה ואת בניה בכל הפרשיות האילו לבסוף.

(14) ר' יוסף בכור שור בראשית ל"ו:א

עדה ובשמת היו להן שתי שמות: עדה שמה בשמת, ובשמת {שמה} מחלת באלה תולדות ויהודית לא ילדה

(15) רמב"ן בראשית ל"ו:ב-ג

(ב-ג) עדה בת אלון – היא בשמת בת אלון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודה זרה. ואהליבמה – היא יהודית. אותו רשע כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו. בשמת בת ישמעאל – ולהלן קורא לה: מחלת. מצאתי בהגדת מדרש ספר שמואל: שלשה מוחלין להן עונותיהן: גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת: מחלת, שנמחלו לו עונותיו. כל זה לשון רבינו שלמה.

והנה לא נתן טעם באבי אהליבמה שנקרא שם: בארי, וכאן: ענה, ובשמת בת ישמעאל יהיה שם העצם, והוא שם תאר לקיטור הבשמים. ובבראשית רבה אמרו: נתן עשו דעתו להתגייר, מחלת – שמחל לו הקב"ה על עונותיו, בשמת – שנתבשמה דעתו עליו. והנה שניהם תאר, אין שם העצם נודע בה. ולכך אמר ר' אברהם כי היו לה שני שמות, וגם לאביה.

ויתכן לומר כי השתים נשים ההם מתו בלא בנים, אולי נענשו בעבור שהיו מרת רוח ליעקב ולרבקה, **ונשא אחות אשתו בת אלון ואחרת אהליבמה בת ענה, אבל בת ישמעאל אחות נביות בעבור שהיה לה שם כעור בלשון הקדש, מחולי, קרא את שמה בשם הנכבד אשר היה לאשתו הראשונה מלשון בשמים, כי היתה חביבה עליו בעבור שהיתה ממשפחתו ואיננה רעה בעיני יצחק אביו.**

(16) דות א, ב

וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׁדֵי-מוֹאָב וַיְהִי-שָׁם:

(17) דברים כא, טו

כִּי-תֵהֵינּוּ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיֵּלְדוּ-לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַפְּכוֹר לְשְׂנוּאָה:

(18) מלאכי א, א-ג, ב:ד

(א) מִשָּׂא דְבַר-ה' אֶל-יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: (ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאִמְרַתֶּם בְּמֶה אֶהְבַּתְנוּ הַלֹּא-אֵחָ עָשׂוּ לְיַעֲקֹב נָאס-ה' וְאֶהְבֵּ אֶת-יַעֲקֹב: (ג) וְאֶת-עֵשׂוֹ שְׂנֵאתִי וְאִשִּׁים אֶת-הָרִיוֹ שְׂמָמָה וְאֶת-נַחְלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבַר: ...וְאִמְרַתֶּם עַל-מֶה עָל פִּי-ה' הָעֵיד בֵּינִי וּבֵין אִשְׁתִּי נְעוּרַיִךְ אֲשֶׁר אֶתָּה בְּגִדְתָּה בָּהּ וְהִיא חִבְרַתְךָ וְאִשְׁתִּי בְרִיתְךָ: